

Apostolische brief van paus Benedictus XVI in de vorm van een motu proprio

Intima Ecclesiae natura

INLEIDING

“Het wezen van de Kerk komt tot uitdrukking in een drievoudige opdracht: de verkondiging van Gods Woord (*kerygma-martyria*), het vieren van de sacramenten (*leitourgia*), de dienst van de liefde (*diakonia*). Deze opdrachten veronderstellen elkaar en zijn niet te scheiden (Encycl. *Deus caritas est*, 25).

Ook de dienst van de liefde is een essentiële dimensie van de zending van de Kerk en ook een onontbeerlijke uitdrukking van haar wezen zelf (vgl. *ibidem*); alle gelovigen hebben het recht en de plicht zich persoonlijk ervoor in te zetten het nieuwe gebod te beleven dat Christus ons heeft nagelaten (vgl. Joh. 15, 12), door de eigentijdse mens niet alleen materiële hulp te bieden, maar ook sterking en genezing van de ziel (vgl. Encycl. *Deus caritas est*, 28). De Kerk is ook op gemeenschappelijk niveau, van de kleine locale gemeenschappen tot de particuliere Kerken, tot aan de universele Kerk toe, geroepen de diakonia van de liefde te beoefenen; hiervoor is ook een “organisatie nodig als voorwaarde voor geordend, gemeenschappelijk dienen” (*ibid.* 20), een organisatie die ook in verschillende institutionele vormen tot uitdrukking komt.

Naar aanleiding van deze diakonia van de liefde heb ik in de encycliek *Deus caritas* erop gewezen dat “het met de bisschoppelijke structuur van de Kerk overeenstemt dat in de particuliere Kerken de bisschoppen als opvolgers van de apostelen als eersten er verantwoordelijk voor zijn dat” ... de dienst van de liefde “wordt uitgevoerd” (nr. 32) en ik heb erop gewezen dat “het Wetboek van Canoniek Recht (CIC) in de *canones* over het bisschops-

ambt de charitatieve activiteit niet uitdrukkelijk als een apart onderdeel van de taak van een bisschop behandelt” (ibidem). Ook al “heeft het *Directorium voor de pastorale dienst van de bisschoppen* de plicht tot liefdadigheid als essentiële opdracht van de Kerk als geheel en van de bisschop in zijn diocees concreter ontvouwd” (ibidem), dan bleef er toch de behoefte bestaan in de zogenaamde normatieve leemte te voorzien om zo op een passende wijze in de canonieke ordening het wezenlijk belang van de dienst van de liefde in de Kerk en het essentiële verband ervan met het bisschopsambt tot uitdrukking te brengen door de juridische profielen te schetsen die een dergelijke dienst in de Kerk met zich meebrengt, vooral als deze op een georganiseerde wijze en met de steun van de herders wordt verleend.

In dit perspectief wil ik daarom met onderhavig Motu Proprio een organisch normatief kader bieden dat beter ertoe dient om in de algemene lijnen ervan de verschillende kerkelijke georganiseerde vormen van de dienst van de liefde, die nauw verbonden is met de diaconale natuur van de Kerk en het bisschopsambt, beter te ordenen.

Het is hoe dan ook belangrijk voor ogen te houden dat “de praktische activiteit te weinig is, als daarin de liefde tot de mens niet voelbaar wordt, liefde gevoed door de ontmoeting met Christus” (ibid. 34). Daarom moeten de zovele katholieke organisaties zich in hun charitatieve activiteit niet beperken tot een puur verzamelen of verdelen van fondsen, maar moeten zij in het bijzonder aandacht hebben voor de persoon die behoeftig is, en eveneens een belangrijke pedagogische functie vervullen in de christelijke gemeenschap door de opvoeding tot samen delen, respect en liefde overeenkomstig de logica van het evangelie van Christus te bevorderen. De charitatieve activiteit van de Kerk moet immers op alle niveaus het risico vermijden te worden tot een gewone organisatie van welzijnswerk en er een eenvoudige variant van te worden (vgl. ibid., 31).

De georganiseerde initiatieven die in de sector van de caritas door de gelovigen op verschillende plaatsen worden ondernomen, zijn onderling

zeer verschillend en vragen om een gepast beleid. Op parochieel, diocesaan, nationaal en internationaal niveau heeft zich in het bijzonder de activiteit van de “Caritas” ontwikkeld, een instelling die door de kerkelijke hiërarchie wordt opgezet en die terecht de waardering en het vertrouwen van de gelovigen en van zoveel andere personen in heel de wereld heeft gekregen vanwege het edelmoedige en consequente geloofsgetuigenis, evenals vanwege de concrete wijze waarop men aan de vragen van behoeftigen tegemoet komt. Naast dit initiatief op ruime schaal, dat officieel wordt gesteund door het kerkelijk gezag, zijn er op verschillende plaatsen talrijke andere initiatieven ontstaan, voortgekomen uit de vrije inzet van gelovigen die op verschillende manieren met hun eigen inspanning een bijdrage willen leveren en concreet willen getuigen van de liefde voor de behoeftigen. Beide zijn initiatieven die verschillen in oorsprong en juridische status, ook al brengen zij op gelijke wijze het gevoel en het verlangen tot uitdrukking om aan eenzelfde oproep te beantwoorden.

De Kerk kan als instituut niet anders dan zich betrokken beschouwen bij initiatieven die in georganiseerd verband worden ondernomen en een vrije uitdrukking zijn van de zorg van de gedoopten voor mensen en volken in nood. Daarom dienen de herders deze altijd te verwelkomen als een blijk van de deelname van allen aan de zending van de Kerk, daarbij de aard en de autonomie in beleid respecterend, die overeenkomstig hun natuur aan ieder van hen toekomen als blijk van de vrijheid van de gedoopten.

Bovendien heeft het kerkelijk gezag op eigen initiatief bijzondere werken opgezet waarmee het institutioneel voorziet in het kanaliseren van de schenkingen van de gelovigen, overeenkomstig gepaste juridische en operationele vormen die het mogelijk maken te komen tot een efficiëntere oplossing van de concrete behoeften.

In de mate waarin genoemde activiteiten door de hiërarchie zelf worden opgezet of uitdrukkelijk ondersteund door het gezag van de herders, is het echter noodzakelijk te garanderen dat de organisatie ervan tot stand komt in overeenstemming met de eisen van het onderricht van de Kerk en de

intenties van de gelovigen en dat zij ook de wettelijke normen, zoals die door het civiele gezag worden gesteld, in acht nemen. Ten opzichte van deze vereisten was het noodzakelijk in het recht van de Kerk enkele wezenlijke normen te bepalen, die de algemene criteria van de canonieke rechtsorde volgen om in deze sector van activiteiten de juridische verantwoordelijkheden te expliciteren die de verschillende betrokken subjecten op zich nemen, waarbij dan in het bijzonder de plaats van gezag en coördinatie in deze wordt geschetst die de diocesane bisschop toekomt. Genoemde normen moesten echter voldoende ruimte laten om de waardevolle verscheidenheid aan instellingen op katholieke grondslag te begrijpen, die als zodanig werkzaam zijn in deze sector, zowel die welke zijn ontstaan op instigatie van de hiërarchie zelf, als die welke direct zijn voortgekomen uit het initiatief van de gelovigen, maar zijn verwelkomd en bemoedigd door de plaatselijke herders. Ook al was het noodzakelijk desbetreffende normen vast te stellen, men diende echter ook rekening te houden met de vereisten van gerechtigheid en verantwoordelijkheid die de herders ten opzichte van de gelovigen op zich nemen, met respect voor de legitieme autonomie van iedere instelling.

BEPALINGEN

Dientengevolge bepaal en verorden ik op voorstel van de kardinaal president van de Pauselijke Raad “Cor Unum” en gehoord de mening van de Pauselijke Raad voor de Wetsteksten, het volgende:

Art. 1

§ 1. De gelovigen hebben het recht zich te verenigen en organen in te stellen die specifieke diensten van liefde uitvoeren, vooral ten gunste van de armen en de lijdenden. In de mate waarin zij verband blijken te hebben met de dienst van de liefde van de herders van de Kerk en/of daarvoor gebruik willen maken van de bijdrage van de gelovigen, moeten zij hun statuten ter goedkeuring voorleggen aan de bevoegde kerkelijke autoriteit en de normen die hier volgen, in acht nemen.

§ 2. In dezelfde termen is het ook een recht van de gelovigen stichtingen in het leven te roepen om concrete charitatieve initiatieven te financieren, volgens de normen van de cann. 1303 CIC en 1047 CCEO. Mocht dit type stichtingen beantwoorden aan de eigenschappen die in § 1 worden aangegeven, dan zullen ook de bepalingen van onderhavige wet, *congrua congruis referendo*, in acht genomen dienen te worden.

§ 3. De gezamenlijke initiatieven van charitatieve aard, waarnaar dit Motu Proprio verwijst, zijn gehouden naast de canonieke wetgeving bij de eigen activiteit de katholieke principes te volgen en mogen geen taken aanvaarden die in enigerlei mate aan voornoemde principes afbreuk kunnen doen.

§ 4. Organen en stichtingen die door instituten van gewijd leven en sociëteiten van apostolisch leven met charitatieve doeleinden worden opgezet, zijn gehouden de onderhavige normen in acht te nemen en daarbij dient men ook te volgen wat is bepaald door de cann. 321 § 2 CIC en 575 § 2 CCEO.

Art. 2

§ 1. In de statuten van ieder charitatief orgaan, waarnaar het voorafgaande artikel verwijst, dienen behalve de institutionele taken en de beleidsstructuren volgens can. 95 § 1 CIC ook de leidende principes en de doeleinden van het initiatief, de wijze van het beheer van de fondsen, het profiel van de eigen medewerkers tot uitdrukking worden gebracht, evenals de rapporten en informatie die de bevoegde kerkelijke autoriteit moet worden voorgelegd.

§2. Een charitatief orgaan kan de naam “katholiek” alleen gebruiken met schriftelijke toestemming van het bevoegd gezag, zoals aangeduid door can. 300 CIC.

§3. De organen, door gelovigen opgezet voor charitatieve doeleinden, kunnen een kerkelijke assistent hebben, benoemd naar de norm van de statuten, volgens cann. 324 §2 en 317 CIC.

§ 4. Tegelijkertijd dient het kerkelijk gezag de plicht voor ogen te houden de uitoefening van de rechten van de gelovigen te regelen volgens cann. 223 § 2 CIC en 26 §2 CCEO om zo een vermenigvuldiging van initiatieven van de dienst van liefde ten koste van werkzaamheid en doelmatigheid met betrekking tot de gestelde doeleinden te vermijden.

Art. 3

§ 1. Wat de voorafgaande artikelen betreft, verstaat men onder bevoegd gezag op de betreffende niveaus het gezag, zoals bedoeld in de cann. 312 CIC en 575 CCEO.

§ 2. Daar het organen betreft die op nationaal niveau niet zijn goedgekeurd, ook al zijn zij actief in verschillende bisdommen, verstaat men onder bevoegd gezag de diocesane bisschop van de plaats waar de instelling haar hoofdvestiging heeft. De organisatie heeft in ieder geval de plicht de bisschoppen van de andere bisdommen, waar de instelling werkzaam mocht zijn, te informeren en aan hun aanwijzingen betreffende de activiteiten van de verschillende charitatieve instellingen die daar werkzaam zijn, gehoor te geven.

Art. 4

§ 1. De diocesane bisschop (vgl. can. 134 § 3 CIC en can. 987 CCEO) oefent de eigen pastorale zorg uit voor de dienst van de liefde in de aan hem toevertrouwde particuliere Kerk in de hoedanigheid van herder, leidsman en eerste verantwoordelijke van deze dienst.

§ 2. De diocesane bisschop begunstigt en ondersteunt initiatieven en werken van de dienst aan de naaste in de eigen particuliere Kerk en wekt in de gelovigen de vurige ijver voor werkdadige naastenliefde als uitdrukking van christelijk leven en deelname aan de zending van de Kerk, zoals aangegeven in de cann. 215 en 222 CIC en 25 en 18 CCEO.

§ 3. Het is aan de desbetreffende diocesane bisschop ervoor te waken dat bij de activiteiten en het bestuur van deze organen altijd de normen van

het universele en bijzondere recht van de Kerk in acht worden genomen, evenals de wil van de gelovigen die gaven hebben gedaan of legaten hebben geschonken voor deze specifieke doeleinden (vgl. cann. 1300 CIC en 1044 CCEO).

Art. 5

De diocesane bisschop dient te waarborgen dat de Kerk het recht uitoefent van de dienst van de liefde en zorg ervoor te dragen dat de gelovigen en de onder zijn hoede gestelde instellingen de desbetreffende legitieme civiele wetgeving in acht nemen.

Art. 6

Het is de taak van de diocesane bisschop, zoals is aangegeven in de cann. 394 § 1 CIC en 203 § 1 CCEO, in zijn eigen district de verschillende charitatieve werken van de dienst van de liefde te coördineren, zowel die welke door de hiërarchie zelf worden opgezet, als die welke beantwoorden aan het initiatief van de gelovigen behoudens de autonomie die hun toekomt overeenkomstig de statuten van ieder. In het bijzonder dient hij ervoor te zorgen dat hun activiteiten de evangelische geest bewaren.

Art. 7

§ 1. De instellingen waarvan sprake is in art. 1 § 1, zijn gehouden hun medewerkers te kiezen uit personen die de katholieke identiteit van deze werken delen of minstens respecteren.

§ 2. Om het evangelische getuigenis te garanderen in de dienst van de liefde dient de diocesane bisschop ervoor te zorgen dat zij die werkzaam zijn in de charitatieve pastoraal van de Kerk, naast de vereiste professionele competentie een voorbeeld geven van christelijk leven en getuigen van een innerlijke vorming die blijkt geeft van geloof in het charitatieve werk. Voor dat doeleinde dient hij ook op theologisch en pastoraal vlak te voorzien in hun vorming door specifieke curricula, overeengekomen met de leiders van de verschillende organen en met een gepast aanbod van spiritueel leven.

Art. 8

Waar nodig voor het aantal en de verscheidenheid van initiatieven, dient de diocesane bisschop in de aan hem toevertrouwde Kerk een bureau in te stellen dat in zijn naam de dienst van de liefde richting geeft en coördineert.

Art. 9

§1. De bisschop dient in iedere parochie van zijn district de oprichting te begunstigen van een dienst van parochiële “caritas” of iets overeenkomstigs, die binnen de kring van de hele parochie ook pedagogische activiteiten bevordert om op te voeden tot een geest van samen delen en authentieke naastenliefde. Mocht dat opportuun blijken, dan zal deze dienst gezamenlijk worden ingesteld voor verschillende parochies van hetzelfde gebied.

§ 2. Het is aan de desbetreffende bisschop en pastoor te garanderen dat in de kring van de parochie onder algemene coördinatie van de pastoor tegelijk met de “Caritas” andere charitatieve initiatieven kunnen bestaan en zich kunnen ontwikkelen, echter rekening houdend met hetgeen wordt aangegeven in art. 2 § 4.

§ 3. Het is de taak van de diocesane bisschop en de desbetreffende pastoors te vermijden dat de gelovigen in deze tot vergissingen of misverstanden kunnen worden gebracht: zodoende zullen zij moeten verhinderen dat door de parochiële of diocesane structuren publiciteit wordt gegeven aan initiatieven die, hoewel zij zich presenteren met charitatieve doeleinden, keuzes of methoden aan de hand doen die haaks staan op het onderricht van de Kerk.

Art. 10

§ 1. Het is aan de bisschop te waken over de kerkelijke goederen van de charitatieve organen die aan zij gezag zijn onderworpen.

§ 2. Het is de taak van de diocesane bisschop zich ervan te vergewissen dat de opbrengsten van de collectes, gehouden in de zin van de cann. 1265 en 1266 CIC en cann. 1014 en 1015 CCEO bestemd worden voor de doeleinden waarvoor zij zijn bijeengebracht (cann. 1267 CIC, 1016 CCEO).

§ 3. De diocesane bisschop moet in het bijzonder vermijden dat de liefdadigheidsinstellingen die aan hem zijn onderworpen, worden gefinancierd door instellingen of organen die doeleinden nastreven die tegengesteld zijn aan de leer van de Kerk. De diocesane bisschop moet eveneens om de gelovigen geen aanstoot te geven vermijden dat charitatieve organen bijdragen accepteren voor initiatieven die in doelstelling of middelen om deze te bereiken niet beantwoorden aan de leer van de Kerk.

§ 4. In het bijzonder dient de bisschop ervoor te zorgen dat de organisatie van de initiatieven die onder hem ressorteren, een getuigenis is van christelijke soberheid. Daartoe zal hij erover waken dat inkomens en uitgaven voor de organisatie, ook al beantwoorden deze aan de eisen van rechtvaardigheid en de noodzakelijke professionele profielen, op gepaste wijze in verhouding staan tot de kosten van de eigen diocesane curie.

§ 5. Om het mogelijk te maken dat het kerkelijk gezag, waarvan sprake is in artikel 3 § 1, zijn superviserende taak kan uitoefenen, zijn de in art. 1 § 1 genoemde instellingen gehouden aan de bevoegde ordinaris een jaarverslag voor te leggen op de door de ordinaris zelf aangegeven wijze.

Art. II

De diocesane bisschop is gehouden, indien noodzakelijk, de eigen gelovigen in kennis te stellen van het feit dat de activiteit van een bepaald charitatief orgaan niet meer beantwoordt aan de eisen van het onderricht van de Kerk en zo het voeren van de naam “katholiek” te verbieden en overeenkomstige voorzieningen te treffen, waar persoonlijke verantwoordelijkheden zich voordoen.

Art. 12

§1. De diocesane bisschop dient de nationale en internationale activiteiten te bevorderen van de organen van de dienst van de liefde die onder zijn zorg staan, in het bijzonder de samenwerking met de armste kerkelijke districten overeenkomstig het door de cann. 1274 § 3 CIC en 1021 § 3 CCEO bepaalde.

§2. De pastorale zorg voor de liefdadigheidswerken kan al naar gelang tijd en plaats gemeenschappelijk samen worden uitgeoefend door verschillende, naburige bisschoppen ten opzichte van meer Kerken tezamen, naar de norm van het recht. Indien een en ander internationaal niveau zou betreffen, dan dient men tevoren het bevoegde dicasterie van de Heilige Stoel te raadplegen. Bovendien is het gepast dat voor charitatieve initiatieven op nationaal niveau door de bisschop het betreffende bureau van de bisschoppenconferentie wordt geraadpleegd.

Art. 13

Onverlet blijft altijd het recht van het plaatselijk kerkelijk gezag binnen het bereik van zijn bevoegdheid zijn instemming te geven aan de initiatieven van katholieke organen, met eerbiediging van het canonieke normenstelsel en de eigen identiteit van de afzonderlijke organen, en het is zijn taak als herder ervoor te waken dat de in het eigen diocees tot stand gebrachte activiteiten plaatsvinden overeenkomstig de kerkelijke orde, waarbij hij deze verhindert of eventueel de nodige voorzieningen treft, mochten zij deze niet in acht nemen.

Art. 14

Waar gepast, dient de bisschop de initiatieven van de dienst van de liefde in samenwerking met andere Kerken of kerkgemeenschappen te bevorderen, behoudens de eigen bijzonderheden van ieder.

Art. 15

§ 1. De Pauselijke Raad “Cor Unum” heeft de taak de toepassing van dit normenstelsel te bevorderen en erover te waken dat dit op alle niveaus

wordt toegepast, met behoud van de competentie van de Pauselijke Raad voor de Leken inzake de verenigingen van leken, voorzien door art. 133 van de apost. consti. *Pastor Bonus*, en die van de Sectie voor de Betrekkingen met de Staten van het Staatssecretariaat en behoudens de algemene competenties van de andere dicasterieën en organen van de Romeinse Curie. In het bijzonder dient de Pauselijke Raad “Cor Unum” ervoor te zorgen dat de dienst van de liefde van de katholieke instellingen op internationaal niveau steeds plaatsvindt in gemeenschap met de respectievelijke particuliere Kerken.

§ 2. Aan de Pauselijke Raad “Cor Unum” komt eveneens de canonieke oprichting toe van charitatieve instellingen op internationaal niveau, daarbij de disciplinaire taken en taken betreffende de bevordering hiervan op zich nemend, die in rechte daaraan beantwoorden.

Ik verorden dat dit alles wat ik met deze apostolische brief in de vorm van een Motu Proprio heb besloten in al zijn onderdelen wordt nageleefd, ondanks alles wat hiermee in strijd is, ook indien het een bijzondere vermelding verdient, en ik bepaal dat dit middels de publicatie in het dagblad “L’Osservatore Romano” wordt gepromulgeerd en van kracht wordt op 10 december 2012.

Gegeven te Rome, bij Sint Pieter, 11 november 2012, het achtste jaar van mijn pontificaat.

Benedictus PP. XVI

© Copyright 2012 – Libreria Editrice Vaticana – Secretariaat RK Kerk in Nederland

Vertaling: drs. H.M.G. Kretzers